

GUDS SOLDATER

Frälsningsarmén i Sverige 100 år

Katalog:

Maria Regazzoni Rapp s 2, 14-16, 19-23, 27-28.

Berit Rönnstedt s 1, 3-13, 16-18, 24-26, 28-32.

Bilder:

Lennart Nilsson s 14, 15 t v, 20, 21,

Västmanlands läns tidning s 38 t v,

övriga bilder Frälsningsarmén.

Fotoarbete: Nordiska museets fotoateljé.

Omslag: Jerry Kock.

Tryck: Risbergs Tryckeri AB, Uddevalla 1982

ISBN 91 7108 212 3

Kåren i Dala-Järna 1974.

Guds soldater – Frälsningsarmén i Sverige 100 år

”Håll grytan kokande”, ”klingande, färgrika kongressmarscher”, ”uniformsklädda vackra flickor i mörka strumpor”, ”Stridsropsförsäljare på tåg och krog”, ”lördagsmusik i affärscentrum” – Frälsningsarmén väcker många och skilda associationer.

Frälsningsarmén är en världsomfattande rörelse, som startade i England 1865 som ett resultat av William och Catherine Booths väckelsearbete i London. Till Sverige kom Armén 1882. Pionjär för arbetet var en kvinna från Värnamo, Hanna Ouchterlony, som tillsammans med två kvinnor och två män höll det första mötet i Stockholm.

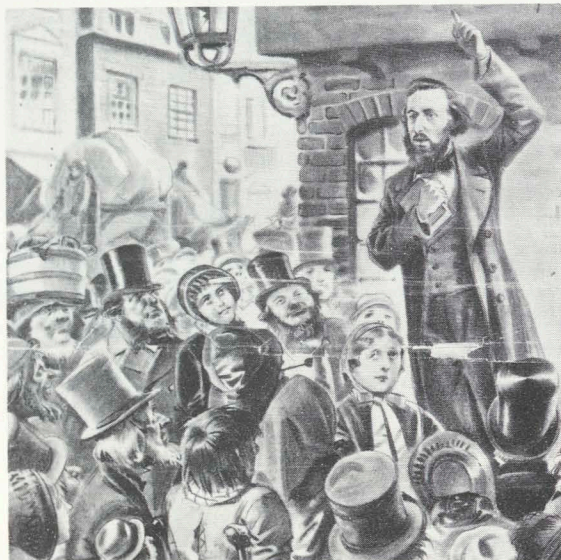
Med uniformer, fanor, medryckande musik och kvinnor som predikade väckte Frälsningsarmén ett oerhört uppeende. Folkmassor storma-

de lokalerna och störde mötena. Tidningarna skrev hänfullt. Men Frälsningsarmén kom i en förändringens tid och den fyllde ett stort behov både andligt och socialt. Trots motstånd och trakasserier vann rörelsen snart förtroende inom alla samhällsklasser. Efter 10 års verksamhet hade Hanna Ouchterlony fått en organisation som omfattade tio tusen ”Guds soldater”.

Frälsningsarmén har en djup förankring i det svenska samhället. Det är därför med glädje Nordiska museet deltar i jubileumsfirandet med en utställning, sammanställd huvudsakligen med material från Frälsningsarméns eget museum.

Det är omöjligt att i en liten utställning belysa Frälsningsarméns hela verksamhet i Sverige under 100 år. Vi har därför valt att ge några glimtar av rörelsens utveckling. Tonvikten har lagts på det äldre skedet.

Det började i Londons slum

W Booth i Londons East End 1865.

Frälsningsarmén, som är en internationell organisation, bildades 1865 i London av William och Catherine Booth. De kallade till en början sin organisation Kristna Missionen, men efter flera namnändringar döptes den 1878 till Frälsningsarmén. Den byggdes upp efter militärt mönster och fick tidigt internationell spridning.

Makarna Booth kom båda från metodistiska hem. William blev predikant redan som 17-åring. Han utvecklade med åren en sällsynt förmåga att fånga människors uppmärksamhet. Även Catherine började framträda som talare och detta att en kvinna predikade Guds ord, väckte naturligtvis uppståndelse.

Familjen förde en ambulerande tillvaro. Över hela England samlades folk i stora skaror till deras väckelsemöten. Till sist måste William och

Catherine välja mellan att sköta en vanlig metodistisk församling eller att arbeta utanför det metodistiska samfundet som väckelsepredikanter. De valde det sistnämnda och slog sig ned i London. Deras mål var att väcka och omvända människor och låta dem ansluta sig till någon av de olika frikyrkorna. Tanken på ett eget samfund kom först senare, då de fann sig omgivna av en växande skara trogna anhängare.

”Soup, Soap and Salvation”

Den nöd och fattigdom, som mötte paret Booth i East End öppnade nya perspektiv. Slumbe-folkningen saknade de levnadsbetingelser som Londons droshästar ägde, skriver Booth, nämligen tak över huvudet, mat för dagen och ett regelbundet arbete.

Visst var själarnas frälsning målet, men människans materiella nöd måste avhjälpas innan hon blev mottaglig för hjälp i sin andliga nöd. Socialt nödhjälpsarbete blev ett av Frälsningsarméns kännemärken från allra första början.

För hundra år sedan

Sverige var 1882 ett land där industrialismen som bäst banade sig väg över mark, beredd med stor befolkningstillväxt, agrar produktionsökning och ekonomiska och politiska reformer. Kommunikationsväsendet utvecklades och nya tätorter växte fram. Människor bröt upp från sina välkända miljöer och sökte sin utkomst i de framväxande industrierna och i uppbyggandet – bokstavligen – av de nya samhällena. Många kände sig främmande och rotlösa i sin nya omgivning.

Fattigbespisning på Kornhamnstorg i Stockholm, 1880-talet.

Det var en svår tid för många, men det var också en tid för nya visioner och drömmar. I det politiska livet vidgade liberalismen och socialismen vyerna; arbetarrörelsen var på marsch. Inom kyrka och religion hade konventikelplakats upphävande 1858 öppnat vägen för en friare religionsutövning, och frikyrkorörelsen och nykterhetsrörelsen kom med nya värderingar. Några frikyrkor var redan här: baptisterna kom 1868, metodisterna 1876 och Svenska Missionsförbundet 1878. Nu var det dags för Frälsningsarmén.

Kom Frälsningsarmén med järnväg till Sverige?

Bramwell Booth, äldste son och närmaste man till grundarna av Frälsningsarmén, var överanstängd och behövde vila. Han skickades därför i september 1878 till Värnamo, där familjen Booths gode vän J E Billups vistades för att bygga Halmstad-Nässjö järnväg.

Bramwell, skulle vila upp sig, men kunde inte avhålla sig från att predika. Han höll stugmöten och han höll möte i tredje klassens väntsal i Värnamo stationshus. Det var ett av Frälsningsarméns allra tidigaste möten på främmande mark.

Bramwell Booth kom till ”väckelsebygd i väckelsestid”. Människor samlades och tidningarna skrev. Den 18 oktober 1878 kunde man i Värnamo tidning läsa följande:

”... Men när hörde man väl på maken, att en järnväg, som därtill av naturen blivit utrustad med bredsparighetens stora förmån, slår in på den ’småla vägen’? Man läser nämligen i Värnamo-Tidning, att väntsalarna vid Halmstads-järnvägen blivit ap-terade till missionshus, och att det där predikas väldeliga...”

Bramwell Booths vistelse i Sverige fick vidsträckt konsekvens; bland hans åhörare fanns Hanna Ouchterlony.

Bramwell Booth predikar i Värnamo väntsal, 1878.

Hanna Ouchterlony möter Bramwell Booth

Hanna Ouchterlony.

Hanna Ouchterlony levde i Värnamo. Hon var dotter till häradshövdingen FC Ouchterlony, av skotsk, adlig härstamning. Hanna växte upp med baler, kalas och vackra kläder. Efter personliga sorger på 1870-talet började hon intressera sig för religionen och hennes liv fick en ny inriktning. Hon övertog en bokhandel och hon studerade.

Hanna tog intryck av tidens och traktens religiösa rörelser. Hon lärde känna metodismen, hade förbindelse med "herrgårdspietismen" och läste bibeln med hantverkare, torpare och bönder. Men först när hon som fyrtioårig lyssna-

Bramwell Booth.

de till Bramwell Booth i Värnamo stationshus fann hon vad hon sökte; hon blev gripen av vad "den bräcklige konvalescenten med lejonhjärtat" hade att förkunna. Hon ställde sitt hus till förfogande för möten, och hon och Bramwell Booth blev goda vänner.

Hanna Ouchterlony inbjöds i två omgångar till London. Där studerade hon, deltog i Frälsningsarméns möten och arbete, och följde ofta med Catherine Booth på mötesresor. En dag fick hon besked om att William Booth utsett henne att leda en svensk avdelning av Frälsningsarmén.

Frälsningsarmén till Sverige 1882

Glimtar från Stockholm

Stockholm var 1882 mitt inne i en mäktig expansionsperiod. Inflyttningen från landsbygden var stor och invånarantalet steg under åren 1870–1890 från 136.000 till 246.000. Mer än var tredje stockholmare var medelålders och ogift. Ofta var den ogifte inneboende. Det var trångt i hemmen men sällan på gatorna.

Vad gjorde stockholmarna den 28 december 1882, Menlösa barns dag och den dag då Frälsningsarmén tågade in i staden? Dagens Nyheter spalter vittnade om den borgerliga publikens möjligheter:

Roddföreningens skridskobana. Allmän åkning i afton kl. 6–9. Musik utföres.

Linnéa firar sitt julgille torsdagen den 28 december 1882 (Fjärde dag jul) kl. halv 7 em.

W-s-n firar sin Julfest torsdagen den 28 december med kostym-soaré.

S-H-n. Resterande årsavgifter kan inbetalas till skattmästaren kl. 10–12 fm. å Mosebacke källare.

Solens Vänner. Andra graden. Torsdagen den 28 december kl. 6. em. Obs! Vacker julgran!

Ute på sta'n vände sig Frälsningsarméns första, lilafärgade affisch mot bredare folklager:

Frälsningsarmén
Frälsnings-Armén
Öppnar möten å Ladugårdstlands-Teatern Torsdag och Fredag den 28 och 29 December kl. 3 och 7 e. m.; i Ridhuset, Grefthuregatan N:o 24, Nyårsafton den 31 December och Nyårsdagen den 1 Januari kl. 3 och 7 e. m.; i Mosebacke Ordenssalong Onsdagen den 3 Januari kl. 7 e. m.
Vid mötena annonseras vidare. Fattiga och rika, höga och låga inbjudas.
Fri entré.
OBS. Qvinnor och män tala och sjunga.
Fredrik Lindén 1882
Läst av Herr Gust. Wall v. 1882

Hanna Ouchterlony och Jenny Swenson.

På Ladugårdslandsteatern den 28 december 1882

Ladugårdslandsteatern, nuvarande Folkan vid Östermalmstorg i Stockholm, var fullsatt och det låg spänning i luften när de fem salvationisterna trädde in med sitt blåroda banér. De fem var: Hanna Ouchterlony, Jenny Swenson, Emily Petterson, James Garside och en man till, vilken snart försvann och vars namn ingen känner.

Den lilla truppen bjöd på sång, vittnesbörd och bön i rask följd, och Hanna Ouchterlony förklarade Frälsningsarméns mål och metoder. Dagens Nyheter var på plats och skrev den 4 januari 1883:

”Frälsningsarmén i Stockholm. Det religiösa vanvettet i dess allra nyaste skepnad har med flygande fanor och klingande spel hållit sitt intåg i vår gamla huvudstad... i Ladugårdslands f d teatersalong...

...uppträdde i går afton för första gången en svensk avdelning av den sk frälsningshären – denna numera världsberömda förening av religiösa svärmar, vilka på senaste tiden gjort ofantligt mycket väsen av sig i England. Den rymliga salen var överfylld av åhörare, nästan uteslutande hörande till de mindre bemedlade klasserna.

Anslag på annonspelarna hade nämligen förbättrat allmänheten på denna egendomliga aftonunderhållning. Sällan torde emellertid angreppen mot 'ottron' ha utkämpats med så ömkligt slöa vapen, som de vilka i går afton svängdes av våra inhemska 'frälsningssoldater' av båda könen... tiden upptogs huvudsakligen dels med avsjungandet av en ny, lustig 'andelig' visa – slagdänga vore måhända rätta ordet – vars viktigaste ingrediens utgjordes av den tjoftals gånger upprepade ordvändningen: 'Vi må Jesus prisas', dels av den lika outtröttligt idisslade uppfordringen till den samlade menigheten om att 'komma till Jesus'...

Mötet följdes snabbt av flera. Det var sammankomster som gav fest, skådespel och gemenskap. Med sång och spel, tal och bön drog Frälsningsarmén till sig stora folkskaror. Många nyinflyttade kände sig rotlösa, för dem blev ofta mötena och församlingarna en ersättning för hem och hemliv.

På Ladugårdslandsteatern hölls första mötet.

Fridstörare – en ”extra krydda på andakten”

Frälsningsarméns framträdande i Stockholm och på andra platser uppmärksammades av stora folkskaror. Gatulivet hade fått en ny attraktion: Uniformer, fanor, kvinnliga predikanter, glada melodier och de ovanliga metoderna över huvud taget lockade till mötena. Det hände att tusentals människor fick stanna utanför, och det berättas att Östermalmstorg kunde vara som ett böljande folkhav. Poliserna stod maktlösa och måste till sist skjuta lösa skott för att få bukt med människomassan.

Pressen bevakade noga Frälsningsarméns aktiviteter. Artiklarna var ömsom raljanta och hänfulla ömsom varnande:

”...Hon blickade vasst och skulle i övrigt med fördel kunna uppträda i Fausts 'Häxköket'. Det andra fruntimret såg förvånat ut och syntes vara det minst bevandrade i detta slags sport. Den tredje bar spår av en mera ovanlig skönhet. Hon kastade utomordentligt världsliga blickar omkring sig. Hoppla! Representationen började!...”

Dagens Nyheter den 4 januari 1883.

”Frälsningsarmén har ryckt in i vårt arma fädernesland och slagit upp sitt huvudkvarter här i Stockholm. Lyckligtvis är det hittills blott en observationskår, men den kan bli farlig nog, i synnerhet som den ledes av en kvinna.”

Vikingen /veckotidning/ den 5 januari 1883.

Skämtpressen fick i Frälsningsarmén ett färgstarkt mål för sitt skämtlyne:

”... Frågan är nu blott till vilket slag av spektakler frälsningshärens uppträdande skall hänföras? Är det fars, komedi, skådespel eller tragedi? Litet av varje, tror Kasper.”

Kasper nr 1, 1883.

Pressens inställning ledde till att bråkmakare och långa rader av stockholmssamfundet kände sig fria att uppträda respektlöst på Arméns möten. Det hände att slagsmål utbröt och att ”fridstörarna sköt med knallhattar i lokalen”. De störde givetvis, men de lade också en ”extra krydda på andakten” och bidrog, tvärt emot avsikten, till publikintresset vid mötena.

Även på gatorna förföljdes frälsningssoldaterna i sina uppseendeväckande uniformer. Att bli spottad i ansiktet under stridsropsförsäljning var inte ovanligt. Misshandel hörde också till. Hanna Ouchterlony fick själv en örfil i Lund. Blodviten efter knytnävsslag drabbade många. Det gick så långt att Hanna Ouchterlony och hennes främsta medhjälpare Jenny Swenson förbjöds av polisen att gå till fots från mötena. Man var rädd för upplopp. Efter de båda kvinnornas släde följde polismän i en annan, och skrånande hopar sprang efter trots att slädarna kördes i raskt trav.

Snöbollsbombardemang på hemväg från möte.

Telegram.

Senaste nyheter från Strömstad.

Frälsningsarméns högkvarter,
Sthlm.

Hemtas kl. 10 med fångkärra till
Uddevallå fängelse. Slipper ut fre-
dagsmorgon kl. 8. Är lycklig.
Hall.

Frälsningssoldaterna gick hellre i fängelse än betalade böter.

”du förde oss in i fängelse” (Ps 66:11)

Frälsningsarméns framfart oroade myndigheter och prästerskap. Man skärskådade Arméns läror, och vände sig mot dess arbetsmetoder: ”Profanerande, menade man, gyckel med heliga ting, frigjordhet utan vanlig hyfs.” Var detta anständigt? Kunde man ta det på allvar?

Myndigheterna åberopade 1883 ”Ordningsstadgan för rikets städer” och införde mötesförbud efter mörkrets inbrott för Frälsningsarmén. Förbudet grundade sig på § 13 som innehöll förhållningsregler angående ”offentlig föreställning, där lindansare, djurtämjare, konstberidare skulle förevisa (djur-) konststycke eller annat dylikt”. Stadgan talade om ”offentlig föreställning” och ej andaktsövningar, och kunde därför enligt Frälsningsarmén inte tillämpas på deras möten.

Frälsningsarmén nonchalerade således mötesförbudet och blev för det bötfälld. Hanna

Ouchterlony vägrade betala böterna, och den linjen följdes i alla de följande fallen. Närmare fyrtio frälsningsofficerare avtjänade fängelsestraff under den första tiden. De flesta hade brutit mot mötesförbudet, men några var anklagade för lösdriveri, för att de anordnat marsch med musik och för stridsropsförsäljning på gatan.

Frälsningsarmén vinner respekt och sympati

Trots trakasserier från ”bråkstakar” och myndigheter vann Frälsningsarmén alltmer sympati och anhängarnas skara växte. När Stockholm 1886 fick en ny polismästare, Semmy Rubenson, upphörde ordningsmaktens förföljelser. Även på andra håll hade Frälsningsarmén tillskyndare bland myndighetspersoner. I samband med ett lagförslag om inskränkande av yttrandefriheten 1889, erinrade två talare i andra kammaren, C O

Berg och P P Waldenström, om förföljelserna mot Frälsningsarmén och ställde upp till dess försvar.

Det som slutligen gjorde slut på mötesförbud, bötfällning och fängelsestraff för frälsningsofficerare var det faktum att Oscar II efter ”underdåniga besvär hos Konungen” i maj 1889 upphävde de lokala myndigheternas beslut. Mötesförbuden blev allt färre. De båda sista åtalen kom i Hörby 1896 och i Oskarshamn 1903. Sedan den dagen har inga åtal mot Frälsningsarmén förekommit.

Trots motsättningarna vann Frälsningsarmén respekt, man fick folkets öra. En väckelse gick fram över landet och många anslöt sig till Armén.

En informell morgonhälsning från Frälsningsarmén idag, Nyköping 1970.

Från manege till tempel

Ridhuset på Grev Turegatan 24, en av Arméns tidiga stockholmslokaler.

I nöjets lokaler

Frälsningsarméns intåg i Stockholm ägde rum på Ladugårdslandsteatern den 28 december 1882. Redan på nyårsdagen 1883 hölls ett möte i Ridhuset på Grev Turegatan 24 och några dagar därefter höll Armén till på Mosebacke ”öfre salong”.

När Frälsningsarmén drog in i Göteborg ägde det rum på ”Concert du Boulevard”. Därifrån flyttade man till kustens hotell i Majorna. I Malmö ”öppnade Armén eld” i två ökända nöjeslokaler, Novilla vid Stora Trädgårdsgatan och Kasino vid Södra Förstadsgatan, och i Jönköping höll man till i ridhuset vid Fisktorget.

Listan kunde göras längre. På många platser har Frälsningsarmén börjat sin kamp i ridhus och i tidigare dans- och varitelokaler. Det var lokaler, som var tillräckligt stora för att ta emot de skaror som Frälsningsarmén väntade och

som kom. Dessutom låg de ofta i fattig- eller slumområden, områden där de människor bodde som Armén främst sökte.

Naturligtvis uteblev inte kommentarer om lokalvalet. Pressen ironiserade:

”Det var på Ladugårdslandsteatern det stora frälsningsskådespelet började. Med fin urskiljning hade arrangörerna valt just denna lokal för invigningen av sin verksamhet. De visste nog de, att hela tillställningen skulle bli ett spektakel!”

Kasper nr 1, 1883.

”Frälsningsarmén har ehuru förgäves sökt få hyra manegen å Djurgården för sina föreställningar i den högre religiösa dressyren m m. Alltså fortfarande husvill.”

Dagens Nyheter den 22 januari 1883.

jetter. I Stridsropet nr 3 i november 1883 kunde man läsa:

”Så stora folkskaror söka vinna inträde till våra aftonmöten, att vi ha nödsakats belägga inträdet med en liten avgift för att utestänga sådana, som endast komma för tidsfördriv och i många fall för att ställa till oro.”

För att stå fri önskade sig Frälsningsarmén en egen samlingsal. I april 1885 började man samla pengar till en lokal. Man hade kollektbössor, s k kollektbäcken, vid utgångarna och upprop gjordes. Den 14 februari 1887 påbörjades grundläggningsarbetet och den 25 december samma år invigdes Templet på Östermalmsgatan i Stockholm – salvationisternas högberg i Sverige.

Templet på Östermalm i Stockholm.

Templet i Stockholm – Frälsningsarméns högkvarter i Sverige

Den svårhanterliga publiken oroade inte bara ordningsmakten, utan också lokalägarna. De tidigare förhyrda lokalerna i Stockholm: Ladugårdslandsteatern, ridhuset vid Grev Turegatan och Mosebacke salong stängdes alla i början av 1883 för Frälsningsarméns ”vilda sammankomster”. Man tvingades hålla sina möten i det fria. Den 24 januari 1883 kl 3 på eftermiddagen hölls det första friluftsmötet. Det var ett gårdsmöte på Luntmakargatan 58. Kylan bet och snön föll, men modet på ”de stridande” sjönk inte.

Friluftsmötena fortsatte, och några privatpersoner upplät sina salonger och andra lokaler för Frälsningsarmén. Andra samfund var också fristående och öppnade sina kapell och kyrkor.

På höstkanten fick Frälsningsarmén åter tillstånd att för hög avgift hyra Ladugårdslandsteatern på villkor att man höll kontroll över delta-garna genom att på förhand dela ut inträdesbil-

Göteborgskårens cirkuskampanj utanför första kårlokalen Concert du Boulevard.

Armén drar till Göteborg

Erövring och utvidgning hörde till det självklara i Hanna Ouchterlons strategi, och knappt hade Frälsningsarmén vunnit fotfäste i Stockholm förrän Emily Petterson, en av de fem på Ladugårdslandsteatern, i februari 1883 skickades för att arbeta i Göteborg. Där hyrde hon som möteslokal Concert du Boulevard, som rymde 5–600 personer. Dagens Nyheter rapporterade den 5 februari 1883:

”Armén har nu dragit till Göteborg och skulle reproducera sig på Concert du Boulevards lokal. Telegram från Göteborg meddelar att Frälsningsarmén representerad av två herrar och två fruntimmer, alla uniformerade svenskar, har uppträtt tre gånger i Varité-lokalen Concert du Boulevard. Föreställningarna var till trängsel fyllda av nyfikna åhörare!”

Präster, press och mötesbesökare i Göteborg ställde sig till en början avvisande och buslivet uteblev inte. Vita möss släpptes lösa på möten och det hände att frälsningssoldater blev illa slagna. I Stridsropet nr 2, 1884, rapporterar kårledaren i Göteborg:

”Trots motstånd från alla håll gå vi framåt. Gud tycker om oss om ingen annan gör det, och vi söka icke heller att behaga någon annan.”

Frälsningsarmén vann emellertid anhängare och växte. I april 1887 rapporterade Stridsropet att kåren bestod av ”101 soldater, 8 musikanter, 6 sergeanter, 2 kadetter och 1 kapten, alltså 120 blod och eld-soldater”.

”En kår i varje stad”

Målet för Frälsningsarmén var ”en kår i varje stad och köping i Sverige”, och redan i oktober 1883 drog Armén in i Uppsala. Med ”de fem mässingsinstrumenten, den stora trumman och sångerna bragte/s/ snart staden på benen och tillförde oss tusentals åhörare”.

I december hölls ett utomhusmöte då

”stod 4 till 5.000 människor packade tillsammans på det mest obekväma sätt utan att dock visa något tecken till missnöje eller illvilja . . . Det var full snöstorm i två timmars tid, men personer från de mest skilda samhällsklasser höll ut trots allt. Där stod professorer och skurgummar, präster och grovarbetare, studenter och lärpojkar sida vid sida, alla högeligen intresserade”.

Frälsningsarmén tågade vidare. I Norrköping hyrdes en gammal smidesverkstad och den 11 oktober 1884 ”öppnades eld”. Folk strömmade till och stormade lokalen för att försäkra sig om plats. I Stridsropet nr 21 i november 1884 kan

Uppsala kår samlad i "Arken" 1886.

man läsa: "Vulkanen sprutade eld och lågor, den ryckte knappar från vakterna och själar från djävulen."

Framgångarna kom slag i slag. I maj 1885 öppnades kåren i Malmö, i juni etablerade sig Frälsningsarmén i Visby, i juli i Sundsvall och i oktober öppnades Stockholms II:a kår på Kungsholmen. Under 1887 och 1888 steg antalet

kårer från 13 till 52. Man fann tiden mogen för en distriktsindelning. I spetsen för varje distrikt står en divisionschef, vilken enligt William Booth borde "vara lik en liten ambulerande jordbävning, ett slags hallelujatyfon, som rör sig runt i sin division, som virvlar omkring och lyfter allting, en avsvuren fiende och outtröttlig motståndare till varje stillestånd".

"Se vi tåga fram"

Frälsningsarmén marscherade raskt fram över landet även om segrarna inte alltid var lättköpta. Redan vid sekelskiftet hade rörelsen etablerat största delen av sina kårer. Någon starkare geografisk expansion har inte ägt rum senare, men väl en ökning av antalet medlemmar i kårerna. Störst var Frälsningsarmén i slutet av 1930-talet. I dag har Armén 233 kårer, 35.600 medlemmar och 893 officerare.

Frälsningsarmén är en stads- och tätortsrörelse, och den vann från början insteg bland arbetarbefolkningen. Detta avspeglas i samfundets starka ställning i industrimiljön, i Bergslagen och i de norrländska träindustriområdena.

Under svåra tider, t ex 1919 under spanska sjukans härjningar ökade anslutningen till Frälsningsarméns möten. Det var framför allt bland de fattigaste i samhället som Armén blev populär.

Vem går med?

Till Templet på Östermalm i Stockholm sökte sig hembiträden och soldater från de kringliggande regementena. På "Trea", kåren på Söder i Stockholm, dominerade arbetarna i den trogna publiken. På de främre bänkarna satt arbetarhustrur, strykerskor, hemmadöttrar och fabriksarbeterskor. Bland männen var grov- och utarbetare vanligare än verkstadsarbetare. Långt ned i salen satt prostituerade, försupna, "långholmare" och lösdrivare. Det var en publik, som liknade den som Frälsningsarmén redan i sin engelska begynnelse sökte upp för att hjälpa.

I fråga om åldersfördelningen intog Frälsningsarmén länge en särställning såtillvida att ingen annan religiös organisation hade så stort inslag från de yngre åldersgrupperna och så litet inslag från de äldsta åldrarna. Numera dominerar de medelålders och äldre i Frälsningsarmén.

Med tekniken till hjälp

Frälsningsarméns utbredning är naturligtvis ett resultat av målmedvetet arbete. Salvationisterna har tidigt tagit tekniken till hjälp i sin evangelisation och järnvägarna som spridningsvägar ligger till stor del bakom Frälsningsarméns koncentration till tätorter.

Cykeln blev snart ett fortskaffningsmedel i fälttjänsten, ty när Frälsningsarmén vunnit fötäfte i tätorterna, "invaderades" raskt den kringliggande landsbygden. "Bykrig på cykel" blev vanliga. Men även med tåg, buss och bil har landsorten systematiskt genomkorsats av salvationister.

Frälsningsarméns fältbil med nedfällbar plattform.

Några av "Ropets" vinjetter.

"Ropet"

Alla känner bilden av en frälsningssoldat, man eller kvinna, med Stridsropet i handen. Att sälja tidningen anses som ett av de främsta sätten att få kontakt med människor och vinna nya anhängare. Arméns historia är full av exempel på hur man genom Stridsropet vunnit insteg i nya länder eller värvat anhängare, som aldrig sett en frälsningssoldat.

Det första numret av den engelska förebilden,

The War Cry, utkom 1879, och redan 1883 var Hanna Ouchterlony redo att hos Justitiedepartementet ansöka om tillstånd att "utge en periodisk skrift, benämnd: 'Strids Ropet'".

Nya tidningar föddes i rask takt för att täcka olika grenar av verksamheten. Idag utger man fem tidskrifter. Förutom det officiella organet Stridsropet, som sedan 1885 är en veckotidning, finns Den Unge Soldaten, Salvationisten, Frälsningsofficeren, Sång och spel från Frälsningsarmén. Stridsropets upplaga är idag 25.000 ex. En bandad version för synskadade kommer ut tio gånger per år.

På det egna förlaget FA-Press förlag ger man ut böcker, t ex biografier, arméhistoria, väckelselitteratur och musikk litteratur.

1890 ordnades den första "stormlöpningen", en intensiv försäljningsoffensiv, som årligen återkom. Soldaterna gav sig då ut till arbetsplatser och restauranger och sålde tidningen även på bussar och tåg.

Tro och lära

William Booth började sitt väckelsearbete som metodistpredikant. Många ser därför Frälsningsarmén som en dotterorganisation till metodistkyrkan. Mot detta vänder sig Frälsningsarmén med bestämdhet och hävdar sin ställning som självständigt kristet trossamfund.

Som frälsningssoldat skall man ansluta sig till elva trossatser, vilka kan sammanfattas enligt följande:

En frälsningssoldat tror

att Bibeln är Guds ord

att Gud har skapat allt och styr allt

att Jesus Kristus, Guds Son, blev människa som vi, levde som vi, men gav sitt liv på korset för alla människors synder

att den som ångrar sin synd och tror på Jesus Kristus kan bli frälst

att det är möjligt att leva ett renhjärtat och sant liv med den helige Andes hjälp

att de döda en gång skall uppstå till evigt liv.

Man lägger stor vikt vid den personliga omvändelsen och bekännelsen, helgelsen samt det personliga arbetet för Kristus. Frälsningsarmén har som sitt främsta mål att vinna människor för Guds rike.

Möte på Armén

Salvationistglädje.

Karakteristiskt för gudstjänstlivet är att ingen fast ritual tillämpas under mötena, som enligt traditionen skall vara så fria från formella inslag som möjligt. Korta vittnesbörd växlas med glada sånger, horn- och strängmusik. Man strävar efter ett omedelbart påtagligt resultat; att få så många syndare som möjligt till botbänken.

Frälsningsarmén följer sina medlemmar genom livet, från barninvigning, då barnet välsignas, via konfirmation och "Hallelujabröllop" till jordfästning.

Armé utan vapen

”Framåt – må det vara ert motto! Kämpa för att nå målet! Angripande kristendom måste vara er metod! Med beslutsamhet och ohämmad iver måste ni bekämpa Guds och rättfärdighetens fiender och hävda er rätt att försöka vinna själar; ja, om så är, rycka dem som bränder ur elden på själva helvetets tröskel. De får inte gå förlorade!”

Orden är William Booths. Det passade hans militanta personlighet väl att organisera sin rörelse enligt militärt mönster, där han själv, generalen, var den högste internationelle ledaren.

Oppositionen mot denna styrelseform och krav på en mer demokratisk ledning var huvudanledning till den utbrytning ur Frälsningsarmén som ägde rum i Sundsvall 1905 och som ledde till bildandet av Svenska Frälsningsarmén. Denna organisation hade som mest (1940) ca 2.000 medlemmar, men har senare gått tillbaka. Den är helt fristående från Frälsningsarmén.

Den världsomspännande Frälsningsarméns högkvarter ligger i London. Därifrån leds det övergripande arbetet. Den territoriella verksamheten leds av en kommandör. Varje territorium (vanligen land) är uppdelat i divisioner, i sin tur delade i kårer (= församling). I ledningen står en divisionschef respektive kårledare.

Medlemmarna i en kår kallas frälsningssoldater. Dessa har civila yrken och arbetar på sin fritid för Frälsningsarmén. Frälsningsofficer blir man efter att ha gått en tvåårig utbildning. Officersgraderna, vars antal varierat genom åren, är idag löjtnant, kapten, major, brigadör (ges dock inte längre), överstelöjtnant, överste och kommandör. Tidigare fanns även t ex ensajn (av engensign = fänrik) adjutant och kommandant.

Det språk man använde i Frälsningsarméns barndom var mycket ”krigiskt”. Man öppnade eld, förde barnkrig, tog fångar osv. Numera uttrycker man sig mer modest, men militära inslag finns fortfarande.

”Blod och eld”

Ett militärt kännetecken är bruket av en fana. Fanan utformades redan 1879 av Catherine Booth. Den är röd med blå kant och i mitten försedd med en gul stjärna med mottot ”Blod och eld”. Samma år inregistrerades också ett vapenmärke.

Missionsarbete och kampanjer

Allting i Frälsningsarmén bär fälttågets signatur. Salvationisten betraktar också sitt kall som ett fälttåg mot synden i alla dess former. Dessa fälttåg har gått under olika beteckningar ”Stormlöpning efter själar”, ”Jättevänterfälttåg” och ”Vår värld för Gud”. Varje år har sitt motto, årets är ”Kristus, vårt hopp – vår framtid”.

Hur arbetar då Armén?

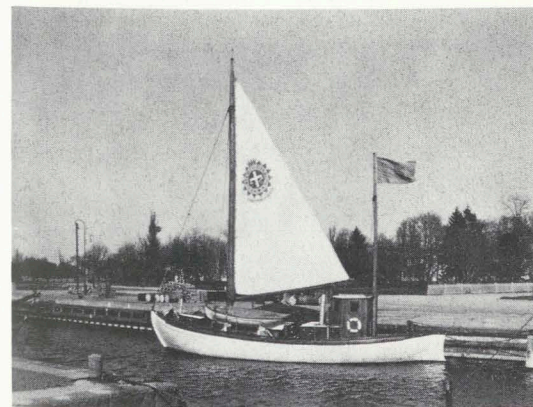
Varje vecka hålles offentliga möten med inriktning på själars frälsning. Under sommaren minskas inomhusmötena till förmån för friluftsmöten. Intresse för dessa möten väcks hos allmänheten genom annonser och notiser i dagspressen, genom marscher i samhället, och genom affischer på offentliga platser; men kanske framför allt genom hembesök från dörr till dörr med

eller utan handaffischer och genom försäljning av Stridsropet i hemmen, i saluhallar och vid tågen. Uppfinningsrikedomen för att få kontakt med allmänheten har varit stor, och när man inte lyckats fånga massan, har man sökt kontakt med enskilda och grupper, där tillfälle bjudits.

Sjömanövrar

Redan annandag pingst 1884 företog Frälsningsarmén sin första ”sjömanöver”. Manövern utgick från Stockholm och företogs med två förhärda ångbåtar, som med flaggor och under hornmusik inlöpte i Enköpings hamn.

Missionen bland fiskare och skärgårdsbefolkning längs våra långsträckta kuster krävde en båt. Under ett par år hyrdes fartyg, men 1890 fick Frälsningsarmén i Sverige sin första egna båt. Då överlät William Booth lustjakten ”Vestalen” till Sverige. Den hade skänkts till Frälsningsarmén av en förmögen man i England. Vestalen följdes av flera båtar, bl a ”Glory”, ”Seger” och ”Hanna Ouchterlony”.

Missionsbåten ”Kommendör Ouchterlony”.

Till en början bedrevs ”lappkriget” av särskilt avdelade fjällmissionärer. Numera ansvarar den lokala kårledaren för arbetet.

Fjällmission

1886 etablerade sig Frälsningsarmén i Mårdsjön och senare följde kårer på flera håll i Jämtland. Från dessa kårer utgick missionsresor över hela Lappland och Jämtland – Fjällmissionen eller ”lappkriget” hade börjat.

Den första officeren med ansvar för det nya arbetet var Erika Bäckström, som fick Lycksele som bas för sina färder. Från 1896 avdelades också Ernst Lander för fjällmissionen. I hans dagbok kan man ta del av framgången i norr:

”25 mil har vi under denna resa tillryggalagt på skidor eller gående. Vårt vinterfälttåg kan härmed sägas vara avslutat. Resultatet visar Besökta byar 53, möten hållna 90, fångar tagna 46, tillryggalagda mil på skidor eller gående 112, förutom åtskilliga resor på järnväg.”

14 april 1899.

Under 20 år var Lander verksam i fjälltrakterna. Hans missionsresor sträckte sig från Idrefjällen i Dalarna till Norrbottens samebyar. Det idoga arbetet grundlade Frälsningsarméns starka ställning i Jämtland. Fjällmissionen var inte bara en geografisk expansion, utan också ett exempel på den mission som tog fasta på en speciell grupp i samhället.

Den lille soldaten

Barnen var en annan grupp, som salvationisterna ömmade för. Under Arméns första tid vågade man på grund av trängsel inte släppa in barnen på mötena, men redan 1884 började man föra in Catherine Booths artikelserie "Om barnuppfostran" i Stridsropet. 1887 utfärdades en instruktion om att barnmöten skulle hållas varje vecka vid alla kårer. Barnverksamheten startade.

Barnsoldatkårer och juniorsoldatkårer bildades och barnmusikkårer växte fram. Redan i sitt första nummer den 7 december 1887 kunde man i "Den lille Soldaten" läsa att barnkårer fanns i

Läs dina läxor först!

Gå sedan till Frälsningsarmén på barnmöte kl. 6 varje kväll denna vecka!

Intressant! -:- Lärorikt! -:- Sång o. musik!
-:- Berättelser! m. m. -:-

Välkommen!

Upsala, Stockholm, Sala, Göteborg, Norrköping och Västervik.

Ur barnmötena växte gradvis söndagsskolverksamheten fram. Första gången en söndagsskola omnämns är i ett resebrev 1893 från den nyutnämnde "sekreteraren för barnkriget" Erik Leidzén. Vid sidan av söndagsskolan fanns barnlegionen (numera juniorförbundet) och ungdomsförbundet, som syftade till att "genom intressanta möten och lämpliga sysselsättningar hålla pojkar och flickor borta från syndens vägar".

Frälsningsarmén har också sedan 1915 haft en stor scoutverksamhet både bland flickor och pojkar.

Döva och synskadade

Döva och synskadade sällade sig tidigt till den övriga publiken i Frälsningsarméns möten och efter ett möte i Stockholm 1886, där William Booth var närvarande, började en f d dövlarare Oktavia Wilkens uppmärksamma de dövas situation. Hon höll sedan varje vecka möten för döva och 1895 bildades en kår för döva i Stockholm. Sedan dess har arbetet bland döva och synskadade utökats. Målet är att förmedla det kristna budskapet, och verksamheten omfattar tolkning vid möten och vid besök hos läkare och på sjukhus, ledsagning av blinda och praktisk hjälp i hemmet.

Hemförbundet

Ett tidigt kvinnomöte hölls i Norrköping i december 1886 då 400 kvinnor, både frälsta och ofrälsta, samlades. Det skulle emellertid dröja ända till 1926 innan det första Hemförbundet bildades. Hemförbundet vill ge kvinnor i alla åldrar tillfälle att samlas till samkväm med föredrag en gång i veckan, för att därvid förmedla vägledning och tankeutbyte i aktuella ämnen och frågor rörande kvinnan, hemmet och kristendomen.

Yttre mission

Frälsningsarméns internationella karaktär har alltifrån starten fört med sig att svenskar tilldelats uppdrag utomlands, dels för att bedriva väckelsearbete i västvärlden, dels för att missionera bland sk hednafolk.

Från Sverige sändes officerare ut för att "öppna eld" i Norge (1887), Finland (1890), Tjeckoslovakien (1919), Lettland (1923), Estland (1927), Filippinerna (1937) m fl. Missionerandets varaktiga resultat har varierat beroende på de politiska förhållandena i respektive land. I Ryssland togs de första kontakterna via deltagande av den finska sektionen i en utställning i St Petersburg. Ledare för Frälsningsarmén i Finland var då överste Karl Larsson, ett av de stora svenska namnen inom Frälsningsarmén, ofta anlita för utlandsuppdrag.

Ett alldeles speciellt pionjärarbete kom att bedrivas i USA, där kvinnliga frälsningssoldater lade grunden till en stor skandinavisk gren av Frälsningsarmén. Mötena hölls på svenska, en svenskspråkig upplaga av Stridsropet gavs ut

1891–1965. Efterhand som generationerna växte amerikansades dock kårerna alltmer.

Internationella Frälsningsarmén började arbeta i Indien samma år som i Sverige. 1887 kom två indiska officerare på besök, vilket fick till följd att tio svenskar reste ut samma år. Grundprincipen i missionsarbetet var att leva på folkets villkor, bära samma kläder, äta samma mat och lära språket. De som reste antog t o m indiska namn.

"Vi gå till 250.000.000 Hinduer." Indienfararna 1887.

1914 hölls en stor missionskongress i Stockholm under ledning av den dåvarande generalen Bramwell Booth. En kontingent på 100 skandinaviska missionärer – därav 50 svenska – sändes då ut för att arbeta i Sydafrika, Indien, Indonesien, Korea, Japan och Sydamerika.

För närvarande har internationella Frälsningsarmén ca 12.000 officerare och anställda i ett femtiotal länder i den sk yttre missionen. Redan från början strävade man efter att väcka och utbilda infödda i respektive länder. Vid årsskiftet 80/81 var 15 svenskar utomlands i missionstjänst. De som numera far ut, har oftast sjukvårds- eller lärarutbildning.

Utbildning för armétjänst

De första officerarna fick en mycket knapphändig utbildning under en eller ett par veckor, först i Hanna Ouchterlonys hem, sedan i de tillfälliga högkvarter på Östermalm, som Frälsningsarmén disponerade. När Templet invigdes 1877, inreddes där lokaler för krigsskolan (numera kallad officersskolan).

Vid William Booths död 1912 beslöt man att till hans minne upprätta krigsskolor i de länder där Frälsningsarmén verkade. Redan en månad efter Booths död presenterade Stridsropet en skiss till skolbyggnad och gjorde ett upprop om insamling till byggnationen.

Insamlingskampanjen resulterade i att man 1915 kunde inviga en nyuppförd skolbyggnad vid Skeppargatan i Stockholm. Den inrymde undervisningslokaler, logement för kadetterna, som eleverna kallas, samt bostäder för ogifta officerare.

Utbildningen, som först var huvudsakligen praktisk, blev allt längre och fick en mer teoretisk inriktning. Sedan 1961 är utbildningen tvåårig och omfattar teori varvad med praktik-tjänstgöring. Under skoltiden ingår också fält-tjänst vid någon av kårerna i Stockholm, ett tiodagars fälttåg gruppvis i landsorten och olika studiebesök. Varje kadett går också en ungdomsledarkurs vid riksungdomsgården Dragudden.

Till officersutbildningen antas frälsnings-soldater i åldern 18–30 år, som genomgått vissa prov och tester och som bedöms ha ett starkt personligt engagemang för arbetet. De största elevkullarna hade skolan under 1900-talets första decennier (140 kadetter 1922). Sedan 60-

talet har antalet kadetter sjunkit starkt. De som rekryteras kommer ofta från familjer som i andra eller tredje generationen tillhör Frälsningsarmén.

Mitt i vardagen – det sociala arbetet

Slumsyster på väg i tidiga morgontimman.

Hanna Ouchterlony hade redan i Värnamo givit nattlogi åt vandrande gesäller, åt druckna och trashankar. I Stockholm bad hon med de prostituerade vid botbänken och erbjöd dem skydd i sitt hem.

Hennes medkänsla med samhällets sämst lot-tade förebådar den sociala verksamhet, som kännetecknar Frälsningsarmén, och som 1890 gavs en fast organisation i och med att Slum- och

räddningsverket inrättades. Det året kunde Ar-mén öppna ett par institutioner i Stockholm; ett räddningshem för prostituerade på Surbrunnsgatan och en slumstation på Söder. Under de närmaste årtiondena utvidgades i rask takt den sociala hjälpverksamheten i hela landet.

Det var ett viktigt arbete Frälsningsarmén be-drev i tider, då samhället ännu inte byggt upp någon organisation för att hjälpa nödställda. Myndigheterna visade också sitt gillande.

Kommunerna började tidigt stödja arbetet ekonomiskt, inte bara med kontanta medel utan också genom att ge slumsystrarna fria resor på spårvagnar och bussar eller lämna fri elström till slumstationerna. Men även om stat, kommun och landsting numera ger bidrag till arbetet, måste en stor del täckas av försäljningar, gåvor och donationer.

Slumstationen – träffpunkt i fattigkvarteren

S k slumstationer öppnades i städernas fattigaste kvarter. Initiativtagaren till verksamheten i Sverige, Hedvig Lagercrantz, presenterade sin idé i Stridsropet nr 11 1890. Om begreppet slum säger hon:

”'Slum!' Vad är det? Något nytt upptåg av Frälsningsarmén, eller vad? Nej, slummen är ej vårt upptåg. Men väl att söka bringa frälsning till slummen.”

Slumsystrarna bosatte sig på stationerna, dit hjälpsökande vände sig, och lärde på så sätt känna befolkningen och deras bekymmer och problem. De besökte sjuka och döende, ordnade ”grötmöten” och bistod med råd och praktisk hjälp. Idag finns 21 slumstationer i arbete.

Ett par pojkar utrustas med nya vinterkläder.

Barnens ängel

De fattiga kvarteren var fyllda av hungriga och illa klädda barn. Slumsystrarna kom att särskilt engagera sig i omsorgen om barnen. Till jul utrustades så många som möjligt med nya kläder, som systrarna sytt eller skaffat på annat sätt. Vid många stationer startades barnkrubbor för att ta hand om de yngsta barnen, medan föräldrarna arbetade och äldre syskon var i skolan. Sommartid behövde stadsbarnen komma ut på landet och barnkolonier öppnades. Barnhem inrättades för barn, som behövde byta miljö under längre perioder. Det senaste tillskottet i det sociala arbetet är fritidshem och daghem.

Räddningshem

Den andra grenen av Slum- och räddningsverkets (idag Kvinnliga sociala arbetet) område bestod i arbetet med att rädda unga flickor ur prostitution. Räddningshem öppnades, där flickorna fick bostad. De sydde och vävde för avsalu, och bidrog på det sättet till sitt uppehälle. De färdiga alstren såldes av speciella reseombud, som med fullastade korgar for runt i landet. På dagarna knackade de dörr och erbjöd sina varor, på kvällarna höll de möten på kåren.

Den s k midnattsmissionen kom igång i anslutning till räddningshemmets verksamhet. Slumsystrarna gav sig ut två och två på gatorna kring midnatt och sökte övertala de prostituerade att börja ett nytt liv.

Räddningshemmen fick med åren en annan funktion och de flesta gjordes om till hem för ogifta mödrar.

Reseombud med räddningshemalster.

Slummens överste

Under många år leddes slumarbetet av Elisabet Liljegren, ”Slummens överste”, vars energi och skicklighet var av stor betydelse för utvecklingen av hjälpverksamheten. Hon har inspirerat många kvinnliga soldater att ge all tid och kraft åt nödställda. Ett villkor för tjänstgöring som slumsyster är att förbli ogift. Nu för tiden räcker det emellertid inte att vara utrustad med ett starkt socialt patos. En tvåårig utbildning vid officersskolan ger praktisk baskunskap.

Slumsystrarnas arbete är ett fint exempel på Frälsningsarméns sociala verksamhet, vars motto är hjälp till självhjälp och vars mål är frälsning.

Härbärgen och värmestugor

Det manliga sociala arbetet kom igång i och med att man öppnade enkla härbärgen för bostadslösa män. Det första låg på Österlånggatan och blev överfyllt redan från början . . .

”Många hotade oss med stryk, när de ej kunde få någon plats, men Herren halv mig i allt. Vid mötterna hände det ofta att alla böjde sina knän och började bedja om skor, skjortor, byxor, rockar, brännvin och öl . . . Vi fick själva ligga på golvet hela den tid vi tillbragte i N:r 20 på en matta med en stoldyna till huvudgård för att lämna plats åt så många som möjligt, men när de ändå icke kunde komma in, så passade de på att slå in fönstren till det lilla rum där vi låg . . .” Stridsropet nr 3 1893.

Fler härbärgen kom till och i anslutning till dem ofta värmestugor. Under 1930-talet riktades kritik framförallt från vänsterpressen mot den låga standarden i härbärgena. Den debatten ledde till att renoveringar sattes igång.

Härbärgena, som senare kallades ungarlshem, är ursprunget till de hotell och gästhem som drivs i Frälsningsarméns regi.

Män fick tillfälligt arbete vid de stora vedgårdar som Frälsningsarmén drev. Vedgården Valhallavägen.

Skyddshem

1895 bildades fängelsebrigader med uppgift att möta frigivna fångar utanför fängelsets murar och hjälpa till att skaffa fram arbete och bostad. Arbets- och skyddshem för arbetslösa och frigivna öppnades året därpå på flera platser.

Den enda institution av det slaget som finns kvar idag är industrihemmet i Hjorthagen. En ny byggnad invigdes 1968 med bostäder och moderna verkstäder. För närvarande bor där 51 män.

Sedan 1917 arbetar särskilda fängelsemissionärer med att besöka fångarna i fängelserna för att skapa kontakter både med dem och med

deras familjer, som sedan följs upp då fången frigges.

Kampen mot rusdrycker

Frälsningsarmén tar helt avstånd från användningen av alkohol, och en frälsningssoldat måste vara absolutist. Man bedriver på olika vägar aktiv propaganda mot alkohol och många är vittnesbörden om hur man efter att ha blivit frälst har blivit fri från sina spritbegär.

1911 inköptes Kurön i Mälaren och genom insamling och anslag från riksbanken skaffades medel för att öppna en vårdanstalt för alkoholister på ön. Året därpå var allt klart för invigning.

Sedan några år tillbaka finns tre inackorderingshem för personer med alkohol- eller narkotikaproblem.

Ångkök, billighetsbad, varmmjölksautomater m m

Det sociala arbetet bland arbetslösa, bland husvilla och ”gubbar” har alltid varit mångsidigt. Armén öppnade ångkök, enkla matserveringar, där en liter ärtsoppa, en bit fläsk och bröd 1892 kostade 10 öre. För 5 öre kunde man få ett varmt bad vid Arméns badinrättning. En femöring betalade man också för en mugg mjölk från de varmmjölksautomater, som fanns uppsatta på vissa torg och centrala platser. Eftersom härbärgena snabbt blev överfulla hände det att en trupp gav sig ut vid midnatt fullastad med smörgåsar, som delades ut till uteliggarna. Stora fattigjudningar ordnades då 2–300 personer utspisades. 1951 arrangerades för första gången De ensammas julafton.

Till stöd och försvar

Hjälptruppen

Den livaktighet, både andligt och socialt, som kännetecknar Frälsningsarméns 100-åriga verksamhet i Sverige kostar givetvis pengar. Flera organisationer har också vuxit fram för att stödja Armén. En sådan är "Hjälptruppen".

Redan i Stridsropets första nummer i september 1883 gjordes ett upprop om bildandet av en hjälptrupp till "försvar och understöd", och snart fanns i Stockholm en hjälptrupp med flera inflytelserika personer som medlemmar. Hjälptruppen skulle lämna ekonomisk hjälp till högkvarteret för lokalanskaffning och socialt arbete, men den var också ett starkt moraliskt stöd, då dess medlemmar öppet tog ställning för den på den tiden i många kretsar illa sedda Frälsningsarmén.

Hjälptrupper har under åren bildats vid flertalet kårer. 1979 fanns 170 hjälptrupper i landet med tillsammans 9.265 medlemmar. Hjälptrupperna har fortfarande stor ekonomisk betydelse.

Pengar kommer också in via *Samarittruppen*, som samlar in pengar med insamlingsbössor i affärer, banker och hem, och via *Barmhärtighetsförbundet*, som grundades 1896 och är ett förbund av officersfruar vid högkvarteret i Stockholm.

Basarer och fester

För att trygga verksamhetens ekonomi började man tidigt ordna basarer och fester. Under de första årtiondena lade man ned ett oerhört arbete på lokaldekorationer, tablåer och program,

som väckte stor sensation. Ena gången var hela Templet smyckat i orientalisk stil och nästa gång hade man byggt upp ett vinterlandskap. Tablåerna hette t ex "Vid älvarna i Babel", "Offrad för Indien" och "Bland eskimåer på Grönland".

Dekorationernas och tablåernas tid är nu förbi, men på de flesta kårer förekommer någon form av skördefest och julmessa och andra fester ordnade av hjälptrupper, syföreningar, musikkårer etc.

Utom den ekonomiska behållningen av dessa fester och basarer, har kontakten med publiken varit av betydelse för Arméns förankring i folkmedvetandet.

Kvitto på gåva till försakelsefonden.

Försakelseveckan

är ett typiskt exempel på idériokedomen inom Frälsningsarmén. Idén föddes i London på ett möte då en officer inte hade några pengar att skänka, men lovade att i tolv månader försaka sin efter rätt à 2 pence och betala in de sparade pengarna till Frälsningsarmén.

Den första försakelseveckan i Sverige hölls 1886 och inbringade 7.000 kronor till hyresskulder för möteslokaler, bostäder och expeditioner. En appell i Stridsropet 1886 inspirerade och i en insamlingslista återfinns följande poster:

"En gubbes brännvin 1:–, E Vaxbom försak. tobak 0:13, Fridolf 1 veckas arbetsförtjänst 11:19, Hustruns försakelse 3:41, X försakat 30 koppar kaffe 5:–."

Sedan 1886 är försakelseveckan en årligen återkommande höstinsamling, som med åren blivit Arméns missionsinsamling. 1911 fick försakelseveckan en motsvarighet på våren – påskinsamlingen, vars medel går till verksamheten inom landet.

Håll grytan kokande

Håll grytan kokande är en uppmaning som för tanken till Frälsningsarmén och som hörsammats av många. Idén kommer från Amerika, där man hösten 1895 satte upp den första grytan i San Francisco för att få in pengar till julmiddag för de fattiga.

Till Sverige kom julgrytan 1907, och det året kunde man bjuda 1.600 personer på en ordentlig julmiddag i Stockholm. Under flera år användes pengarna som samlades in i grytorna till middagsgästningar i Arméns lokaler, senare till matpaket och numera till presentkort i vissa affärer.

Frälsningsarmén har alltid haft god kontakt med kungahuset. Kronprins Gustaf Adolf vid julutdelning i Templet 1933.

Under årens lopp har en rad insamlingar ägt rum för olika ändamål och under skilda motton: "Enkronasinsamlingen – giv en krona eller mer till de nödställda", eller "Tänd ett lucialjus för de nödställda".

Det har sagts att "av alla religiösa organisationer och rörelser i vårt land har ingen en sådan gunst som Frälsningsarmén". Detta har givit resultat i insamlingarna, som varje år ger värdefullt stöd till Arméns verksamhet. 1980 samlades 5.613.058 kronor in.

först användes vid mötena. Jenny Swenson introducerade den vid premiären i Ladugårdslandsteatern, då hon till gitarrackompanjemang stämde upp "Till de renas och heligas hemland vi tåga", en sång som blev truppens programförklaring.

Gitarren har blivit typisk för den skandinaviska armémusiken. Den är lätt för soldaterna att bära med sig, den är billig att köpa, och de enklaste ackorden lär man sig snart. Antingen stöder den en ensam röst i en enkel sång – vem minns inte Lapp-Lisa när hon sjöng sin Barnatro – eller också bildar många gitarrer tillsammans en stor och välklingande strängmusikkår.

Redan 1883 bildades emellertid i Stockholm en hornmusikkår och 1885 i Göteborg en kvinnlig sådan. För att sprida nya melodier och inspirera kårerna att sätta upp egna orkestrar reste en stabsmusikkår under olika perioder runt i landet. Blåsarna väckte uppmärksamhet:

"... en hel del folk har dock trott att 'domens dag var inne' men en annan del sade att den icke ville ha det härligare i himmelen."

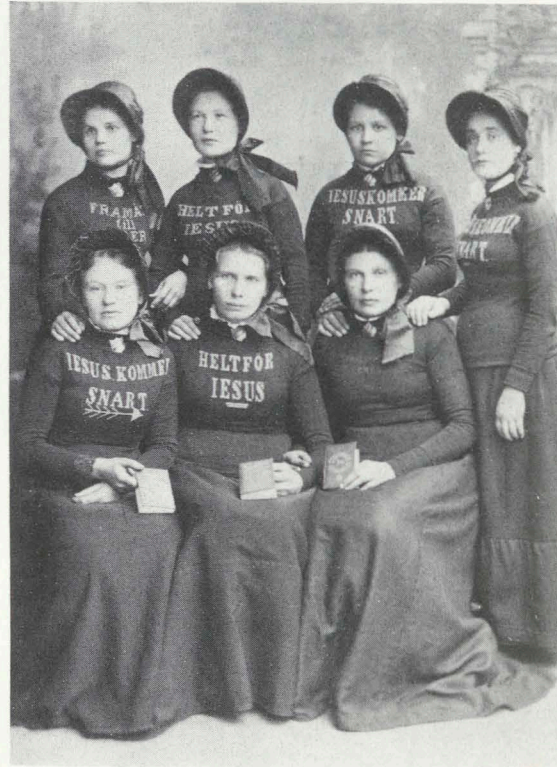
Stridsropet nr 35, 1892.

En stabssångbrigad turnerade också tidvis.

Inget instrument är Frälsningsarmén främmande utan alla typer nyttjades, som t ex tamburiner, concertinor, dragspel och elgitarrer. Även fiolen, som förr bannlystes av många andra väckelserörelser, används.

Frälsningsarméns musikanter och sångare håller en erkänt hög standard, och särskilt hornmusikkåren inbjuds ofta att medverka vid evenemang av skilda slag. Drygt 4.000 musikanter är idag organiserade i Frälsningsarméns olika musikgrenar.

I bonnett och rödtröja

Norrköpingssoldater från den första tiden.

"'Stackars officerare, stackars soldater!' var det första en av åskådarna tänkte, när Arméns pionjärer landsteg på kajen i Härnösand för att börja sitt arbete. Med sina underliga huvudbonader och orden 'Härligt frälst' broderade i tydliga bokstäver på sina röda tröjryggar väckte de främmande oerhört uppseende. Spefulla anmärkningar fälldes, där de gick fram genom torg och gränder."

Frälsningsarmén märktes verkligen när den kom med uniformer, fanor och marscher. Att synas, väcka intresse och därmed få kontakt är

betydelsefullt för frälsningssoldaten; här spelar uniformen en viktig roll. Den fungerar som ett slags "visitkort" – här är en kristen människa som alltid har tid för sina medmänniskor – och den öppnar vägen för kontakt.

Detta var tanken bakom den uniform av militärt snitt, som redan 1880 arbetades fram i London. Man ville också skapa en enhetlig, enkel klädsel, som frigjorde soldaten från världslig flärd.

Männens uniform bestod av jacka och byxor av mörkblått tyg, samt en skärmmössa eller hjälmliknande hatt. Kvinnorna bar mörkblå jacka eller hel dräkt. Därtill användes den välkända bonnetten, som hade utformats av Catherine Booth och hennes dotter Emma. Bonnetten hade till en början väl tilltagna brätten, som skyddade bra mot de projektiler som ofta kastades mot frälsningssoldaterna under de första åren. Bonnetten är obligatorisk för dem som under möten sitter på plattformen. I vardagslag bäres numera filthatt.

Ylletröjor, användes av frälsningssoldaterna innan uniformen skapats och senare vid sidan av eller tillsammans med uniformen. Tröjorna hade ofta deviser broderade på bröstet, t ex "Helt för Jesus" eller "Stå Stark Mot djävulen så Flyr han", och de var så billiga att även fattiga soldater kunde skaffa dem.

Uniformen har under årens lopp moderniserats och anpassats efter omständigheterna. I tropiska länder använder man t ex vita eller kaki-färgade kläder och solhattar, och slumsysstrarnas uniform består av en ljusblå klänning med vitt förkläde. Numera använder slumsystem dock för det mesta nylonrock i tjänsten.

Uniformen är obligatorisk för officerare i tjänst. De flesta soldater bär den också.

Hallelujaflickorna – kvinnorna i Frälsningsarmén

"Jag skulle inte tycka om att min hustru predikade", skrev William Booth 1855 till sin fästmo Catherine Mumford. Hon fick honom dock att ändra mening.

Catherine Mumford-Booth, som först blygt vägrat tala offentligt blev en stor talare, och det är tack vare henne som Frälsningsarmén så tidigt fastställde kvinnan som mannens jämlike. William Booth betonade nämligen 1870 att "i Missionens arbete har kvinnan samma rättigheter som mannen", och han manade entusiastiskt sina "hallelujaflickor" till aktion.

Under 28 år, 1862 till 1890, predikade Catherine Booth evangelium för miljoner människor i England. Tre à fyra tusen åhörare i ett möte var vanligt för henne. När hon dog 1890 fanns det mer än 5.000 predikare i bonnett, vilka sedan följts av tusentals andra kvinnor. Det var följaktligen ingen tillfällighet att banbrytaren för Frälsningsarmén i Sverige var kvinna.

Idag intar många kvinnor i Frälsningsarmén ledande positioner världen över, t ex som divisionschefer, kårledare eller administratörer. Flertalet av dessa är ensamstående.

"Armébröllop" 1891.

Men vad händer med kvinnan om hon gifter sig? När en kvinnlig frälsningsofficer gifter sig, får hon alltid mannens rang, oavsett om den är ögre eller lägre än hennes egen. Om kvinnan ar arbete i Armén är hon i Frälsningsarméns alender naturligtvis självständigt upptagen under sin verksamhetsgren, men i "namnlistan" hittar man henne i texten efter makens namn. Hon blir i många sammanhang omnämnd som

t ex major och fru Herman Lagercrantz, även om man numera också börjat säga majorerna Herman och Hedvig Lagercrantz.

I Frälsningsarméns vigselritual ingår ett löfte av makarna att stödja varandra i arbetet för Världens frälsning – man och hustru samarbetar för det gemensamma målet. Det löftet anses inte kunna uppfyllas om inte de två har samma bakgrund. Om en officer gifter sig med en som inte är frälsningsofficer, fråntas han eller hon därför sin rang. Samarbetet innebär ofta att hustrun inte bara får ansvaret för hem och barnuppfostran, utan offentliga krav på mötesledning, predikan och sjukbesök ställs också på henne.

Liknar detta "dubbelarbete" de allmänna förhållandena för kvinnan idag? Kanske – vi bör dock minnas att det började tidigt i Frälsningsarmén. Långt fram i tiden var det något oerhört att kvinnor talade offentligt, att de ensamma vågade sig in i värsta slummen, och att de frejdigt gav sig ut på främmande missionsfält. Detta 20 år innan man i Social-Demokraten 1902 kunde läsa:

"... en av de tre kassörsposterna innehas av ett fruntimmer, varemot det ej ifrågakommer att anställa en kvinnlig kamrer, där det fordras stor språkkunskap och vidsträckt affärskänedom än man kan förutsätta hos ett fruntimmer."

"Guds barnbarn"

Många frälsningsofficerare berättar inte utan stolthet att deras föräldrar var salvationister. Naturligtvis har flera av "Guds barnbarn" gått till andra verksamhetsområden i samhället, men många har följt sina föräldrar in i Armén.

Barnsoldater i Borlänge.

Barnens vägval påverkas i hög grad av hemmet, kanske främst av familjeandakterna och samtalen, men ofta fick hela hemmet arméprägel. Där fanns foton på William och Catherine Booth, ofta också en bordsflagga – armébancet! Man åt på porslin prytt med Arméns vapen, borstade skorna med "arméskokräm" och drack "Frälsningsarméns te".

Det var inte alltid lätt att vara officersbarn. Ständiga flyttningar ledde till täta skolbyten, ofta mitt i terminen. Inte alltid fanns den påbörjade utbildningen på den nya skolorten. Ofta blev barnen trakasserade, både för avvikande dialekt och för att de var "med i Frälsis".

Åtminstone i fråga om barnens skolgång tar numera högkvarteret mer hänsyn till familjernas önskemål, vilket bl a resulterat i att de ofta får stanna längre på varje ort.

Salvationism, socialism och samhällsfrågor

Under 1880 och 90-talen förekom stora motsättningar mellan salvationism och socialism. De båda rörelserna fick ungefär samtidigt fart. De vände sig båda till arbetare även om Frälsningsarmén bemödade sig om att nå de understa lagren, som först efter "bearbetning, fostran och social tvättning" kunde väntas lyssna till arbetarrörelsen. De båda rörelserna tävlade som anordnare av folkmöten. Ofta vann Frälsningsarmén och den socialistiska förargelsen bubblade och fräste.

Frälsningsarméns folk var ofta räddhågat och främmande inför den socialistiska arbetarrörelsen. De förband klasskampen med ondskans makter och något klassmedvetande slog aldrig rot hos dem, även om de kom från de fattigaste folkgrupperna. Flera av de högre officerarna kom från lägre medelklass. De var likgiltiga inför eller motståndare till arbetarnas frigörelsesträvan. Ofta kände de större samhörighet med det borgerliga, etablerade samhället.

Men, Frälsningsarmén rekryterade i stor utsträckning sina medlemmar ur arbetarklassen och motsättningen mellan salvationism och socialism jämnades ut. När på 30-talet en "hallelujabegravning" ägde rum i ett svenskt industrisamhälle och en man eller kvinna ur arbetarklassen begrovs vajade ofta Frälsningsarméns blågul-röda och arbetarkommunens röda fana sida vid sida.

Frälsningsarmén är en opolitisk organisation, vilket inte innebär att de enskilda medlemmarna är politiskt omedvetna. Det innebär inte heller att salvationisten inte tar ställning. Under sena

re år har Frälsningsarmén engagerat sig i en rad frågor såsom t ex nya läroplanen för grundskolan, relationen mellan kyrka och stat, rökning i offentlig miljö, u-landsbistånd, alkohol- och narkotikamissbruk, socialvårdens mål och medel, äktenskaps- och familjefrågor och abortfrågan.

Litteratur

- Utställningen och katalogen bygger huvudsakligen på överstelöjtnant Thorsten Kjälls mycket innehållsrika historiker över Frälsningsarmén: *De följde en fana* (Sthlm 1957) och *Korsets färger bära 1-3* (Sthlm 1972-81). Utöver dessa verk har vi använt följande: Bernstål, B., Föremål inom Frälsningsarmén. Stencilerad B-uppsats, Institutet för folklivsforskning vid Sthlms univ. Sthlm 1979.
- Frälsningsarméns årsbok 1982.
- Gustafsson, B., Svensk kyrkogeografi, Malmö 1957.
- Kjäll, T. & Nilsson L., Halleluja, en bok om Frälsningsarmén, Sthlm 1963.
- Malmström, E., Femtio års fälttåg. Frälsningsarmén i Sverige 1882-1932. Sthlm 1932.
- Petri, L., Hanna Cordelia Ouchterlony. Banbrytare för Frälsningsarmén i Skandinavien, Sthlm 1962.
- Pionjär bland fjällens folk. Minnen från fjällen - Ernst Landers dagboksanteckningar 1898-1901, Klippan 1981.
- Thörnberg, E. H., Frälsningsarmén, en engelsk skapelse inom svenskt samhällsliv. Sthlm 1939 och 1969.

Summary

The Salvation Army made its entry in Sweden on 28th December 1882. The work was under the direction of a woman, Hanna Ouchterlony, who, together with four fellow Salvationists, was responsible for the first meeting in the Ladugårdslands Theatre in Stockholm.

With uniforms, banners, catchy music and its women preachers, The Salvation Army aroused great attention. Despite opposition and harassment the Movement soon won confidence in every sector of the community and after ten years Hanna Ouchterlony headed an Organization numbering some ten thousand "Soldiers of God".

The Army established itself in urban areas, the majority of its members being recruited from the working classes. During the late thirties the Army's membership reached its peak. Today, with 233 Corps (evangelical centres) there is a total membership of just above 35.000.

The Salvation Army's evangelical and social programmes have always gone hand in hand. In 1890 the first Home for homeless men was opened and that same year the Slum Sisters began their work among needy families and women with social problems. The work among drop-outs and alcoholics continues. Recreational and Day Nursery activities are recent developments of the social programme.

The Salvation Army in Sweden is an integral part of the world wide Movement and shares in its world embracing missionary endeavours. Today fifteen Salvation Army Officers are engaged in overseas service, most of them with medical and educational qualifications.

”Vi är ett frälsningsfolk! Detta är vår specialitet:
att bli frälst, förbli frälst och att därefter få någon
annan frälst, medan man själv blir mer och mer
genomfrälst!”

William Booth

NORDISKA MUSEET